№ 280 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 280

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.

Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1914** Թ. ՀԱՄԱՐ

ԿՅ-ՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 ռուբ.	9 ռուբ.	8 ռուբ.	7 ռուբ.	6 ռուբ.	5 ռուբ.	4 ռուբ.	3 ռուբ.	2 ռուբ.

Դեկտեմբերի 1-ից մինչեւ յունվարի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Ցայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կ.։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամակադրոշմ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» ՏԱՐԵԿԱՆ այն բաժանորդները, որոնք 1914 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից 1914 թ.) ՄԻԱՆՈՒԱԳ կամ ՄԱՍ-ՄԱՍ վճարած կունենան 10 ռուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետեւեալ գրքերից ՄԷԿՆ ՈՒ ՄԷԿԸ.

1) **Գր. Արծրունու աշխատութիւնները 1865—1871 թ.**
Այդ գրքի մէջ զետեղված են Գր. Արծրունու այն խոշոր ու մանր յօդուածները, որոնք լոյս են տեսել մինչեւ «Մշակ» լրագրի հրատարակութիւնը։ Գիրքը բաղկացած է 408 էջից։

2) **Վրթանի (Ա. Քալանթարի) Մանրանկարները,** I և II հատոր։
«Մանրանկարները» ամփոփում են իրանց մէջ հայկական հասարակական կեանքի և նրա արտայայտութիւնների նկարագրութիւններ։ Գիրքը բաղկացած է 520+472 էջից։

Մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 25-ը բաժանորդագրվածները կը ստանան ԵՐԿՐՈՐԴ գիրքը, իսկ նրանից յետոյ բաժանորդագրվողները—ԱՌԱՋԻՆ գիրքը։

Արտասահմանեան բաժանորդները պէտք է ուղարկեն գրքերի ճանապարհածախքը, որի քանակը կը յայտարարվի իր ժամանակին։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎԱՍԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երեքշաբթի. դեկտեմբերի 17-ին
տրվում է
ԳԱԳԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

ԲՕՀԵՄԱ

Օպէրա Պուչինիի 4 գործողութեամբ։
Մասնակցութեամբ՝ Սաքանէեվայի, Տիխոնովայի, Լազարեվի, Բօրրօվի, Շվեցի և ուրիշների։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։
Տոմսակները կարելի է ստանալ Գայիանեան դպրոցում, ներկայացման օրը՝ թատրոնի կասայում։
(Ե.) առ. 1171. 2—2

Շուշու Թեմական Դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Պայմանների մասին դիմել վերատեսուչ Ղազար Տէր-Ղազարեանին՝
Մինչեւ դեկտեմբերի վերջը—ԷՋՄԻԱԾԻՆ, իսկ այնուհետեւ—ՇՈՒՇԻ։
1184. 2—2
առ.

Առաջնակարգ ցիրկ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ
Այսօր, երեքշաբթի, դեկտ. 17-ին, մեծ ներկայացում բաղկացած 3 բաժանմունքից։ Այսօր կրկնամարտն—Ցիպար՝ Կօպէչկի հետ, վրձոական՝ Պրուսակիի և Քանսօնադի միջև, Զախաուրօվը՝ Լավրէնօվի հետ, Զօգորուիան՝ Օլօվիէի հետ, Սև-Մասկան՝ Սէդօյի հետ։ Մանրամասնութիւնները ոտիչներում։
1183. 1—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի)։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 4—7-ը
Անկիւն Աբաս-Աբադսկայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.
(Ե.հ.կ.) առ. 679. 74—39

ԲԺԻՇԿ
Ե. ՔԵՐԵՍՏԷՃԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂՁԻՆ հիւանդութիւններ։
(Առանձն. կրծքի, թոքախտի և սրտեան պակասութեան)
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԵՐԸ
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 12—2-ը
(Երեկոյեան ժ. 5—7-ը
Դրաֆոկայա, 3 (Լօրիս-Մելիքօվսկայա փողոցի կողմից)
(Ե.հ.կ.) առ. 774. 100—38

Թերլեցի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Վերադառնալով արտասահմանից վերանորոգեց ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւնն նաև խառն ՏՈՒՌԵՐՈՎԻԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՈՏՕՐԱԿՈՎՈՎ։ Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսաւորված օրԸՆԴՏԵՂԵՆԵՆ ՁԱՆԹԱՑԻՆ ՆԵՐՈՎ։ Ամեն ր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան.
ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԻ ԱՌ. Ժ.9—10 ՁՐԻ։ Бебутовская 23, тел. 7—92.
(ա.օ.) առ. 977 100—37

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԳԱՒԱՌ

«Գնացէք գաւառ,—ասում է Հ. Առաքելանը իր մի առաջնորդողում,—և եթէ ձեր մէջ չը կայ գաղափարական ժողովրդասիրութիւն, գտնէ այնտեղ որոնեցէք ձեր անձնական բարեկեցութիւնը և դրանով նպաստեցէք նաև ժողովրդի բարեկեցութեանը»։

Դա մի նախատինք, մի մեղադրանք է հայ մտաւորականութեանը ուղղված։

Եւ ոչ ոք, մեզանից ոչ ոք չը բողոքեց, չասաց, որ անհիմն է այդ մեղադրանքը, որ մեր մէջ վառ է ժողովրդասիրութիւնը. միայն մի հատիկ ձայն լսվեց և գուցէ անհնարելի անցաւ, մի ձայն, որ ասաց. այո, մենք գաւառ կը գնանք. «մենք լծորդաբար կը քաշենք մեզ թողնված գութանը, մենք կը սիրենք մեր գաւառը, մենք ինքնուրոյն կը մնանք»։

Դա 80—90-ական թւականների ժողովրդաբէրի ձայնն էր. այն թւականների, որոնք մի դարաշրջան են կազմում հայ մտքի զարգացման պատմութեան մէջ, երբ մեր մամուլը, գրականութիւնը, թատրոնը զարթեցրին մեր մէջ ազգային գիտակցութեան գաղափարը, բոցավառեցին մեր ժողովրդասիրութիւնը։

«Մշակն» ու «Փորձը» կեանքի էին կանչում երկրի ոյժերը. Րաֆֆին ու Պռոշեանը վառում էին մեր ժողովրդասիրութիւնը. Գամառ Քաթիպան մեզ հայրենասէր էր դարձնում. «Պէպօյի» հեղինակը՝ խաւար ժողովրդի դատն էր պաշտպանում, մի քանի բանաստեղծներ սիրելի էին դարձնում մեզ մայրենի բարբառը, գաւառի սիրահար Սա. Ղորղանեանը բանաստեղծացնում էր մեր գաւառը։ Եւ մենք ոգեորված գնում էինք գիւղ, սիրում էինք նրա չարն ու բարին, վերապրում էինք նրա ցաւերով։

Անցաւ այդ ընդհանուր ոգեորութեան ժամանակաշրջանը։

Կեանքի ընթից անհետացան նախկին գործիչները, նոր հովերը մեր մտածելակերպը արմատականապէս փոխեցին. մենք եսամոլ դարձանք։

Մոռացվեցին հին սրբութիւնները, «ժողովրդի» պաշտամունքը տեղի տուեց Նիցշէի վարդապետութեանը՝ ամեն բան անհատի, «իմ եսի» համար։ «Եսի» կուլտը արմատներ ձգեց, բայց ոչ թէ բարձր, վերացական մտքով, այլ աւելի կոպիտ, ստամոքսային ձևով։

Սկսվեց մի ուժեղ հոսանք դէպի Բաքու, Թիֆլիս, Բաթում՝ փող աշխատելու։

Մենք հարստացանք։

Փողը միջոց տուեց մեզ կրթվելու, ուսում ստանալու. մենք տեսականապէս զարգացանք, բայց... կորցրինք մեր նախկին գաղափարականութիւնը... կորցրինք և գրաւվելու, ոգեորվելու ընդունակութիւնը։ Այլեւս մեզ այնչափ չէ յուզում, չէ բոցավառում ոչ «անհետացող Հայաստանը», ոչ «հայոց հարցը» ոչ էլ ուր մնաց մեր գաւառը։

Բայց առանց իդէալների ոչ մի ազգ երկար ապրել չէ կարող, և մեր երիտասարդութեան մի մասը սկսեց նոր պաշտամունքներ որոնել։

Արեւմուտքը յուզող սոցիալական հարցերի ալիքները հասան մեր երկիր։ Մարքսի, Ենկելսի պատգամները բերան առնվեցին, բայց պարարտ հող չը գտան մեզանում, որովհետեւ հայ իրականութիւնը շատ է տարբերվում Արեւմուտքից, որովհետեւ մենք չունենք պրոլետարիատ արեւմտեան իմաստով։ Որքան էլ գեղեցիկ, գրաւիչ լինի սոցիալիզմի հեռանկարը, որքան էլ տրամաբանական լինի սոցիալ-դեմոկրատների մտածելակերպը, բայց մեր ներկայ, հայ իրականութիւնը անհամապատասխան են թէ նրանց տէօրիաները և թէ նրանց գործելակերպը։

Մեր ժողովուրդը երկրագործ է, մանր սեփականատէր։ Մեր գործարանային բանւորն անգամ սեփականատէր է. նա գիւղում ունի մի կտոր հող. մինչդեռ եւրոպական բանւորի կեանքը կախված է միմիայն օրավարձից։

Հայութեան ամենամեծ զանգուածը, 87%-ը, գիւղացիութիւնն է. ահա մինչեւ մեր երկրի պրոբլեմները շատ են տարբերվում արեւմտեան երկիրների տնտեսական հարցերից։

Մեր գիւղացիութիւնը այն առանցքն է, որի շուրջը պտոյտ պէտք է գործէ մեր հոգացողութիւնը. ահա մինչեւ մեր մտաւորականութեան ուշադրութիւնն ենք դարձնում դէպի գիւղ, դէպի գաւառ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

14 և 15 դեկտեմբերի

Պարիզ.—Կայացաւ նախապատրաստական ժողով 500 սենատօրների, պատգամաւորների և հանրապետական-ազգային պաշտպանութեան, աշխարհիկ դպրոցի, արդարացի հարկային սիստեմի և սոցիալական առաջադիմութեան քաղաքականութիւն քաղաքացիների համաձայնութեամբ։ Բրիանը ընդարձակ ճառով բացայայտեց ֆեդերացիայի հիմնական խնդիրները։ Բրիանի ճառը և ֆեդերացիայի կազմակերպութեան նախագիծը բոլորի վրա թողին գեղեցիկ տպաւորութիւն։

Պարիզ.—Սենատում Բրոն կշտամբում է ֆինանսների մինիստրին այն բանում, որ նա յետաձգեց փոխառութիւն կնքելը կուսակցական դրդումներով։ Ֆինանսների մինիստր Կայօն, պարզելով ֆինանսական դրութիւնը, ասում է, որ դեֆիցիտը հաւասարվում է այժմ 794 միլիոնի, 1915 թ. բիւջէն կունենայ 450 միլիոն դեֆիցիտ, չը հաշուելով Մարոկկոյի վրա որոշված ծախքերը։ Փոխառութիւնը անխուսափելի է, հարկաւոր են 600 միլիոնի նոր հարկեր. եկամտային հարկը կը տայ 100 միլիոն. մնացած գումարները առնվելու են ունեւոր դասակարգերից։

Բերլին.—1914 թ. Պրուսիայի բիւջէի հաշուեկշիռն է 4.846,239.109 մարկ և, 1913 թւի նման, առանց դեֆիցիտի է։

Հռոմ.—Ստեֆանիի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ մեծ պատութիւնների միջև մտքերի փոխանակութիւնը Եգէյեան կղզիների հարցի առիթով կրում է վստահութեան բնաւորութիւն։ Լրագրական տեղեկութիւնները իրականութեանը համապատասխան չեն։

Հռոմ.—«Տրիբունային» հաղորդում են Լօնդօնից, որ երբեակ դաշնակցութեան դեսպանները դեկտ. 12-ին ստացան յար և նման նոտաներ իրանց կառավարութիւններից է Հ Ա Յ Կ Գրէյի առաջարկութեան, վերաբերեալ Հարաւային Ալբանիայի սահմաններին։ Նոտաների մէջ ցուցում չը կայ Եգէյեան ծովի մասին, որ գրաւել է Յունաստանը, և Իտալիայից գրաւած կղզիների մասին և յայտարարվում է, թէ երբեակ դաշնակցութիւնը համաձայն է, որպէսզի յոյն զօրքերի հեռանալը Ալբանիայից անցնող շրջաններից յետաձգվի մինչեւ 1914 թ. յունվարի 5-ը։

Հռոմ.—«Զիօկօնդան» Ֆրանսիա վերադարձնելու առիթով ֆրանսիական դեսպան Բարրէրը տուեց նախաճաշ, որին հրաւիրված էին Սան-Զուլիանօն, Կրէդարօն և արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Դիսկալէանն։

«Զիօկօնդան» ուղարկվեց Միլան, ուր կը ցուցադրվի մի քանի օր։

Վիէննա.—Ունգարական պատգամաւորութիւն։ Տեղի ունեցաւ վերջին նիստը։ Երկու պատգամաւորութիւնների որոշումները միաձայն ընդունվեցին։ Կոմս Բերխտոլդ հաղորդեց կայսրի շնորհակալութիւնը արտայայտած հպատակութեան և զոհաբերելու պատրաստակամութեան համար, յետոյ միապետութեան բոլոր մինիստրների առնունից ՀԵՐՄ երախտագիտութիւն արտայայտեց ցոյց տրված վստահութեան համար։

Վիէննա.—«Վիներ-Ցայտունգի» մէջ հրատարակված է կայսրի հրովարտակ մինիստր Դրուգօշի հրաժարականի մասին։

Զագրէբ.—Խօրվատական սէյմի առաջին նիստը չափազանց աղմկալի էր։ Թագաւորական հրովարտակի ընթերցումից և ստուգիչ մասնաժողովները ընտրելուց յետոյ, օպոզիցիայի անդամ Միլիւանիչը, մեծամասնութեան կամքի հակառակ, իբրև նախագահ հետեւեալ նիստը նշանակեց երկուշաբթի օրը, այլ ոչ թէ շաբաթ երեկոյ։ Օպոզիցիայի աղմուկով նախագահութիւնն անցաւ Տուշկանին, որ նիստը նշանակեց շաբաթ, երեկ. ժ. 6-ին։ Միլիւանիչը նորից գրաւեց նախագահի տեղը, թէեւ Կվէստօրի առաջարկութեամբ նախագահում էր Տուշկանը։ Օպոզիցիայի սոսկալի աղմուկի և աղմկալի տեսարանների մէջ, օպոզիցիայի և սերբ-խօրվատական կօալիցիայի անդամների ձեռնամարտի ժամանակ, ստուգիչ մասնաժողովների զեկուցանողները կարդացին իրանց զեկուցումները։ Միլիւանիչին ոյժով անկարելի եղաւ հեռացնել նախագահի տեղից։ Միլիւանիչը հեգնաբար ծաղրում էր Տուշկանին, երբ սա կատարում էր իր նախագահական պարտականութիւնները։ Օպոզիցիայի անդամները խլացուցիչ աղմկում էին աւտօմօբիլների սուլիչներով, պղնձէ ափսէներով և այլ գործիքներով։ Մօտաւորապէս առ. ժամը երկուսին աղմուկը թուլացաւ։ Մեծամասնութեանն աջողվեց նախագահ ընտրել սերբ-խօրվատական կօալիցիային պատկանող Մէդակովիչին։ Նիստը վերջացաւ առ. ժամը 3-ին։

Զէտինիէ.—Կայացաւ համախորհուրդ Շվէյցարիայից հրաւիրված բժշկի և տեղս եկած բժ. Վրավկի մասնակցութեամբ։ Թագուհու առողջական դրութիւնը գոհացուցիչ է։

Բելգրադ.—Օպոզիցիայի երէկվայ հեռանալուց յետոյ մամուլը հնարաւոր է գտնում մինիստրական ճգնաժամը։

Զինուորական մինիստրն արդէն հրաժարվեց, որովհետեւ զինուորական բիւջէն 99½ միլիոնից պալատը դարձրեց 56 միլիոն ֆրանկ։

Աթէնք.—Աթէնքի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ յոյն ազգաբնակութեան դրութիւնը Արեւելեան Թրակիայում վատանում է։

Տոկիօ.—Մինիստրների խորհուրդը վճռեց մերժել Ռուսաստանի առաջարկութիւնը՝ հանելու զօրքերը Չինաստանից։

Մէկսիկական դեսպանին հանդէսով ընդունողները կայացրին հետեւեալ բանաձեւը. «Հիւսիս-Ամերիկական Պետութիւնների վերաբերմունքը դէպի Եապոնիան չափազանց վիրաւորական է. Եապոն երեխաներին արգելվում է ուսանել Ամերիկայում. ճնշված են գաղթականութեան իրաւունքները. տարբերութիւն է դրվում եապոնացիների և այլ տէրութիւնների ժողովուրդների միջև։ Եապոնացիք գրգռված են այդ օրինակ վերաբերմունքից և շարունակ մտածում են վրէժխնդրութեան մասին։ Եապոնական քաղաքականութիւնը Ամերիկայի վերաբերութեամբ վճռական չէ և նուաստացնում է Եապոնիայի պրէստիժը»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Օլգէնինը իր թղթակցութեան մէջ Կ. Պոլսից հետեւեալն է ասում հայկական հարցի մասին.

«Հայկական հարցին մեր դիւանագէտները ցոյց են տալիս մեծ նշանակութիւն և կարծում են, որ հայերը, կորցնելով իրանց համբերութիւնը, նորից համաձայնութիւն կը կապեն Թիւրքերի հետ, բայց յոյս ունեն, որ այդ չի լինի, որովհետեւ ամեն ջանք գործ են դնում, որպէսզի Թիւրքիայից համաձայնութիւն ստացվի գոնէ մինիմում չափով բարենորոգումներ մտցնելու։ Մեր դիւանագէտները համոզված են նաև այն բանում, որ Գերմանիան դրանում նրանց անկեղծօրէն պաշտպանում է»։

Կ. Պոլսից հեռագրում են. «Միւնիր-փաշան լիազօրված է բանակցութիւն վարել Պարիզում Նուպար-փաշայի հետ և գտնել մի ուղի՝ համաձայնութիւն կապելու Եւրոպայի հայկական միութեան հետ, որպէսզի խափանվի Ռուսաստանի միջամտութիւնը, որից այստեղ ամենից շատ են վախենում։

«Միւնոյն Միւնիր-փաշան միւնոյն նպատակով իր ժամանակին Աբդուլ-Համիդի կողմից բանակցեց հայերի հետ 1896 թ. Չարդից յետոյ»։

Կ. Պոլսում հերքում են այն լուրերը, թէ Կ. Պոլսում կայանալու է դեսպանաժողով հայկական և այլ հարցերի քննութեան համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԳԱՒԱՌ

«Գնացէք գաւառ,—ասում է Հ. Առաքելանը իր մի առաջնորդողում,—և եթէ ձեր մէջ չը կայ գաղափարական ժողովրդասիրութիւն, գտնէ այնտեղ որոնեցէք ձեր անձնական բարեկեցութիւնը և դրանով նպաստեցէք նաև ժողովրդի բարեկեցութեանը»։

Դա մի նախատինք, մի մեղադրանք է հայ մտաւորականութեանը ուղղված։

Եւ ոչ ոք, մեզանից ոչ ոք չը բողոքեց, չասաց, որ անհիմն է այդ մեղադրանքը, որ մեր մէջ վառ է ժողովրդասիրութիւնը. միայն մի հատիկ ձայն լսվեց և գուցէ անհնարելի անցաւ, մի ձայն, որ ասաց. այո, մենք գաւառ կը գնանք. «մենք լծորդաբար կը քաշենք մեզ թողնված գութանը, մենք կը սիրենք մեր գաւառը, մենք ինքնուրոյն կը մնանք»։

Դա 80—90-ական թւականների ժողովրդաբէրի ձայնն էր. այն թւականների, որոնք մի դարաշրջան են կազմում հայ մտքի զարգացման պատմութեան մէջ, երբ մեր մամուլը, գրականութիւնը, թատրոնը զարթեցրին մեր մէջ ազգային գիտակցութեան գաղափարը, բոցավառեցին մեր ժողովրդասիրութիւնը։

«Մշակն» ու «Փորձը» կեանքի էին կանչում երկրի ոյժերը. Րաֆֆին ու Պռոշեանը վառում էին մեր ժողովրդասիրութիւնը. Գամառ Քաթիպան մեզ հայրենասէր էր դարձնում. «Պէպօյի» հեղինակը՝ խաւար ժողովրդի դատն էր պաշտպանում, մի քանի բանաստեղծներ սիրելի էին դարձնում մեզ մայրենի բարբառը, գաւառի սիրահար Սա. Ղորղանեանը բանաստեղծացնում էր մեր գաւառը։ Եւ մենք ոգեորված գնում էինք գիւղ, սիրում էինք նրա չարն ու բարին, վերապրում էինք նրա ցաւերով։

Անցաւ այդ ընդհանուր ոգեորութեան ժամանակաշրջանը։

Կեանքի ընթից անհետացան նախկին գործիչները, նոր հովերը մեր մտածելակերպը արմատականապէս փոխեցին. մենք եսամոլ դարձանք։

Մոռացվեցին հին սրբութիւնները, «ժողովրդի» պաշտամունքը տեղի տուեց Նիցշէի վարդապետութեանը՝ ամեն բան անհատի, «իմ եսի» համար։ «Եսի» կուլտը արմատներ ձգեց, բայց ոչ թէ բարձր, վերացական մտքով, այլ աւելի կոպիտ, ստամոքսային ձևով։

Սկսվեց մի ուժեղ հոսանք դէպի Բաքու, Թիֆլիս, Բաթում՝ փող աշխատելու։

Մենք հարստացանք։

Փողը միջոց տուեց մեզ կրթվելու, ուսում ստանալու. մենք տեսականապէս զարգացանք, բայց... կորցրինք մեր նախկին գաղափարականութիւնը... կորցրինք և գրաւվելու, ոգեորվելու ընդունակութիւնը։ Այլեւս մեզ այնչափ չէ յուզում, չէ բոցավառում ոչ «անհետացող Հայաստանը», ոչ «հայոց հարցը» ոչ էլ ուր մնաց մեր գաւառը։

Բայց առանց իդէալների ոչ մի ազգ երկար ապրել չէ կարող, և մեր երիտասարդութեան մի մասը սկսեց նոր պաշտամունքներ որոնել։

Արեւմուտքը յուզող սոցիալական հարցերի ալիքները հասան մեր երկիր։ Մարքսի, Ենկելսի պատգամները բերան առնվեցին, բայց պարարտ հող չը գտան մեզանում, որովհետեւ հայ իրականութիւնը շատ է տարբերվում Արեւմուտքից, որովհետեւ մենք չունենք պրոլետարիատ արեւմտեան իմաստով։ Որքան էլ գեղեցիկ, գրաւիչ լինի սոցիալիզմի հեռանկարը, որքան էլ տրամաբանական լինի սոցիալ-դեմոկրատների մտածելակերպը, բայց մեր ներկայ, հայ իրականութիւնը անհամապատասխան են թէ նրանց տէօրիաները և թէ նրանց գործելակերպը։

Մեր ժողովուրդը երկրագործ է, մանր սեփականատէր։ Մեր գործարանային բանւորն անգամ սեփականատէր է. նա գիւղում ունի մի կտոր հող. մինչդեռ եւրոպական բանւորի կեանքը կախված է միմիայն օրավարձից։

Հայութեան ամենամեծ զանգուածը, 87%-ը, գիւղացիութիւնն է. ահա մինչեւ մեր երկրի պրոբլեմները շատ են տարբերվում արեւմտեան երկիրների տնտեսական հարցերից։

Մեր գիւղացիութիւնը այն առանցքն է, որի շուրջը պտոյտ պէտք է գործէ մեր հոգացողութիւնը. ահա մինչեւ մեր մտաւորականութեան ուշադրութիւնն ենք դարձնում դէպի գիւղ, դէպի գաւառ։

Մեր առաջ դրված են մի շարք լուրջ խնդիրներ։

Հայ ժողովուրդը ագէտ է ու աղքատ։

Հայ գիւղացին գաղթում է, գնում է բաղդ որոնելու։

Ինչո՞ւ. ուր է գնում նա։ Ի՞նչ է նրան սպասում օտար հօրիզոններում։ Ի՞նչ անել, ինչով այդ հոսանքի առաջը առնել, ինչպէս կապել նրան մայր երկրի հետ, որ նա կարիք չը զգայ գաղթելու, հեռանալու։

Ստեղծվել է մի ծանր դրութիւն։ Մեր ժողովուրդը խորթացած է մեզանից. ինչպէս մօտենալ, մտերմանալ նրան։ Մեր գիւղացին չէ հաւատում ինտելիգենտին, իսկ վերջինը չէ հասկանում, չէ ճանաչում մեր գիւղացուն։

Ի՞նչ է մտածում մեր ժողովուրդը. ունի՞ նա, արդեօք, իր իդեալը, իր ցանկութիւնները, իր աշխարհայեացքը. չէ՞ որ նա մի հզօր այժ է, որից կախված է մեր ամբողջ ապագան, մեր «լինել չը լինելը»։

Ոչ մարտիրոսութիւն, ոչ էլ բոհեմանտիզմ է պահանջվում այժմ հայ մտաւորականից. միայն մի փոքր գաղափարականութիւն մացնել իր մտանգիտութեան մէջ և մօտենալ ժողովրդին։

Հայ գիւղը ագէտ է ու աղքատ. լուսաւորեցէք նրան։

Հայ գիւղացին գաղթում է. պահեցէք նրան։

Սիրեցէք գաւառը, գնացէք գաւառ, այնտեղ են ձեր և ժողովրդի զօրութեան արմատները։ Սօֆիա Դանիէլ-Բէկ

ԻՆՉ Է ՄՏԱԾՈՒՄ ՄՕՍԿՎԱՆ

I

Ի՞նչ է մտածում հարուստ, կուշտ, հպարտ Մօսկվան այսօր, երբ զբոսնական ֆօնդի հարցը դրված է մեր առաջ և սպասում է իր լուծման, հարցնում էի ես ինձանից՝ մեկ-նելով երեք օրով մայրաքաղաք։

Լազարեան ճեմարանի աշակերտ, Մօսկվայի համալսարանի ուսանող, ես միշտ հիացած հպարտանում էի Մօսկվայի հայ գաղութով։

Լինելը դա կատրած, սով թէ մեկ ուրիշ թշուառութիւն, ամեն անգամ երբ լսում էր կոչ օգնութեան, գաղութը պարտաճանաչ՝ տալիս էր իսկոյն արձագանք, պարզում էր ձեռքերը և հանում, միշտ հանում առատօրէն, ինքնաբերաբար։

Դառնալ էր մի գեղեցիկ աւանդութիւն, որ Մօսկվան առաջինը լինի և մնայ բարեգործողների շարքում։

Այդ Մօսկվայի մէջ կային աղաներ, որոնցով զոռոզ էին Ղարաբաղը և Շուշին։

Դրանք եղբարք ժամհարեաններն էին։

«Ժողովեցէք՝ ինչքան կարող էք, նոյն-

Դրանք իսկապէս աղայական խօսքեր էին։

Մենք չենք էլ հարցնում, թէ ինչքան կը տան եղբ. ժամհարեանները։

Նրանք միշտ տալիս էին բոլոր ժողոված գումարի կէսը։

Ի՞նչ է մտածում հարուստ, կուշտ, հպարտ Մօսկվան, դարձեալ հարցրի ես ինձանից, երբ վերադարձայ տուն, երեք օր անց կացնելով մայրաքաղաքում։

Մէկ տեսակ անախնկալ հիասթափութիւն էր ինձ համար, երբ ինձ ասացին, թէ Մօսկվան գբոսնական ֆօնդի համար մինչև այսօր ժողովել է միայն 8000 ռուբլի։

Ողջ են աղա ժամհարեանները։

Ողջ են և միւս հարուստ կրեսոսները։

Ի՞նչ է ուրեմն անցել հայ գաղութի գլխին։

Արդեօք բոլոր փողերը վատնել են բօրսայում և մանկացնո՞ւ Արդեօք բոլոր հայերը գնել են բրեվ-բօյի նման ձիե՞ր։

Թէ՞ պատահել է առանձին անբաղդութիւն։

Ոչ։ Հանգստացէք։ Ամեն բան իր տեղն է։ Գաղութի հարստութիւնը մեծացել է, շատացել է։ Հոյակապ պալատներ, մեր, թանգագին ձիեր, կառքեր, աւտոմօբիլներ, ճոխ, շքեղ, փարթամ կեանք՝ անվերջ գարուն և ամառ դարձած, առանց աշնան ու ձմրան...

Ապրում են Մօսկվայի հայերը կարծես արքայութեան մէջ, վախենալով աչքերի ծայրերով նայել իրանց ազգի վրա, որի կեանքը խաւար է, մութ է, դժբաղդ է, մի կատարեալ դժոխք...

Ինչու՞ թունաւորել ուրախութիւն, հրճուանք՝ անբաղդների թշուառութիւնը և կարօտը յիշելով...

Կուրացած՝ էլեքտրական լուսաւորութիւնից, Մօսկվայի հարուստները մոռացել են մտածել մեր ազգի մատաղ սերնդի լուսաւորութեան մասին, այն մատաղ սերնդի, որ պիտի գայ մեր տեղը, որից կախված է մեր բոլոր յոյսերը, բոլոր ապագան։

Ի՞նչ է մտածում ուրեմն հարուստ, կուշտ, հպարտ Մօսկվան։

II

Ժողովարարութեան գլուխ կանգնած է Ալէքսանդր Աֆանասիչ Թորոսեանը, որի մասին ես շատ գրել եմ։ Մենակ նա կարող էր տալ 20,000 ռուբլի առնուազը։ Պատմում են, որ չորս եղբարք Թորոսեաններ միասին տուել են 4000 ռ., պայմանաւորվելով որ նրանց առևտրական տունը Արմաւիրում և Եկատերինօդարում ոչինչ չը տայ...

Հարկաւ եթէ ինքը պ. Թորոսեանը, որ գլուխ է կանգնած գործին, տուել է մի 1000 ռուբլի, ինչ կարող է խնդրել ուրիշներից... Գուցէ գոհ է, որ տալիս են քիչ, որպէսզի իր հաղարը մեծ գումար երևայ, ինչպէս բրինձի հատիկը աւազի մէջ...

Բրինձի հատի՞կը. ապա ինչ անուանեմ պ. Թորոսեանի այդ 1000 ռուբլին...

Աղաչութիւնը հէնց նրա մէջ էր, որ պ. Թորոսեանը պէտք է տար մեծ գումար, աչքի ընկնող, որպէսզի բարի օրինակ դառնար միւսներին։ Նա կարող էր տալ չորս եղբայրներից 20,000 և Մօսկվան կը տար 100,000... Տուեց 1000, Մօսկվան կը տայ 10,000...

Սրբազան առաջնորդը դրա համար դիմեց պ. Թորոսեանին և ցանկութիւն յայտնեց նրա հետ այցելել հարուստներին...

Պարզ է այժմ, թէ ինչու՞ պ. Թորոսեանը չը ցանկացաւ ժողովարարութիւն անել սրբազանի հետ...

Պ. Թորոսեանի չորացած և դեղնած դափնիները փախցրին քունը եղբ. ժամհարեաններին...

Ախմոռ։

Մոռացվեց գեղեցիկ աւանդութիւնը, աղնիւ աղայութիւնը...

Եղբ. ժամհարեանները տալիս են 2000 ռ.։

Իբր թէ ծախսել են արդէն դպրոցի համար, թէև հասարակական դպրոց էլ չէ դառ։

Ի՞նչ առնչութիւն ունի գիւղատնտեսական դպրոցը, որ գլխաւորապէս կտակված գումարով է հիմնվում, դպրոցական ֆօնդի հետ, որ դուռ հայկական դպրոցներ պիտի բանայ, պահէ և ապահովէ...

Կան Մօսկվայում ուրիշ հայ միլիոնատէրեր և շատ հարուստներ...

Բայց եթէ գլուխ կանգնողն ինքը խնայում է իր լուման, տալիս է կօպէկներ, գործը տարված է արդէն առաջին օրից...

Այո, դպրոցական ֆօնդի գործը տարված է Մօսկվայում, քանի որ նա պէտք է մնայ պ. Թորոսեանի ձեռքը։

Որոնեցէք, գտէք մի աղա մարդ Մօսկվայում, աղա, ոչ այն մտքով, ինչ մտքով հասկանում էին Գաբրիել Սունդուկեանը և Ռաֆայել Պատկանեանը, մի մեծահոգի, աղնիւ մարդ, թող ինքը զոհէ մի աչքի ընկնող գումար և թող ուրիշներից պարզ երևով ժողովէ ոչ թէ կօպէկներ, այլ հազարներ...

Ի՞նչ է մտածում Մօսկվան, ես չը գիտեմ, բայց ես տեսնում եմ, որ նա շեղվել է բարի ճանապարհից, մոռացել է ազնիւ աւանդութիւնները, խլացել է և չէ լսում մեր անուս մանուկների լացը և կուրացել է ու չէ տեսնում հայ անմխիթար իրականութիւնը։

Ափսոս, ափսոս...

Գր. Զալիուշեան

ՍԱՌՑԱՑԻՆ ԳՈՒՐՏԻ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ VII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համառուսական համագումարից յետոյ, Թիֆլիս քաղաքին վիճակվեց իր ԿՏՀ գայացսել առևտրական գործի 7-որ համառուսական համագումարը, որի հանդիսաւոր բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի, դեկտ. 15-ին, ցերեկվայ ժամը 12½-ին, Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տանը։

Բացումը եղաւ Կովկասի փոխարքայի ներկայացուցիչ բարձրաստիճան պալատի հօֆմէյստէր Լ. Ն. Պետերսոնի ձեռքով, որ խստել ողջունելով համագումարի անդամներին, որոնք եկած են Ռուսաստանի զանազան քաղաքներից, գլխաւորապէս պաշտօնական հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների կողմից, ցանկացաւ լիակատար աջողութիւն մանաւորապէս Կովկասի գիւղատնտեսութեանը զարկ տալու նկատմամբ։

Այնուհետև ճառեց համագումարի կազմակերպիչ բիւրոյի նախագահ իշխան Կ. Ն. Աբխազովը, որ ընդգծելով կառավարութեան նիւթական և բարոյական օգնութիւնը՝ յայտնեց, թէ ներկայ համագումարը Թիֆլիսում գլուխ եկաւ շնորհիւ փոխարքայի լուսամիտ, ինչպէս և փոխարքայի նախկին օգնական սենատոր Վատացիի, գեներալ Շատիլովի և հօֆմէյստէր Պետերսոնի չերմ աջակցութեան։

Իշխ. Աբխազովն զեկուցում է համագումարի պրեզիդիումի կազմը. նախագահ՝ Պետական Խորհրդի անդամ, Բարձրագոյն Դրան շտաբմէյստէր, Պետերբուրգի սառցային գործի կօմիտէի նախագահ Վասիլիյ Իլիչ Դէնիսով. նախագահի օգնականներ՝ պրոֆէսորներ Դ. Գօլովին և Լ. Լեալին, ինժեներներ Մ. Դրօգէն և Վ. Դուբրովին, իշխաններ Ալ. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Պ. Գրուզինսկի և Աբխազի, կամերէր Դ. Բէղօբրազով և Ա. Դիլիվսկի, քարտուղարներ՝ ինժեներներ Մ. Զարօշինցով, Մ. Վասիլիվ (կազմ. բիւրոյի քարտուղար), Մ. Պօնոմարեվ, անանաբոյժ Վ. Օհանջանեան, Շիմանովսկի և Մ. Վէրմիշեան։

Բուն ծախսարութեամբ համագումարը ընդունում է այն յայտարարութիւնը, թէ համագումարի պատուաւոր նախագահ ընտրված է Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովը, որին և այդ մասին խստ կոչ հեռագրվում է։

Գրաւելով նախագահական բազկաթոռը, Դէնիսովը արտասանում է ողջոյնի ճառ, մատնանշելով ուսուցման գործի կարևորութիւնը և անհրաժեշտութիւնը գիւղատնտեսութեան մէջ, որի ուրիշով ընդամենը երեք տարվայ ընթացքում Ռուսաստանում տեղի ունեցան եօթ համագումարներ։ Մասնագէտների և շահագրգռված անձերի համագումարները պաշտօն ունեն ցոյց տալ այն միջոցները, որոնցով կարելի է բացիօնալ կերպով պահել, փոխադրել և սպառել շուտ փչացող գիւղատնտեսական մթերքները։ Սառցային գործի համագումարը երկու հիմնական խնդիր ունի. 1) լայն կերպով պրօպագանդա մղելու սառցային գործը տեղերում և 2) կենդանացնել հասարակական և մասնաւոր ձեռներէցութիւնը այդ գործում։

Ռուսաստանը, ուր թէև տակաւին նոր է սառցային գործը, բայց և այնպէս ոչ միայն շատ է առաջ գնացել սառցային գործում, այլ և առաջացել է առնմատ-եւրոպական մի քանի երկիրներից։ Եւ հէնց այդ հանգամանքն էլ հիմք տուեց Պետերբուրգի սառցային գործի կօմիտէին առաջարկել կառավարութեան ներկայացուցչի միջոցով Զիկագոյի վերջին միջազգային կօնգրէսին, որպէսզի հետևեալ՝ չորրորդ միջազգային կօնգրէսը սառցային գործի մասին կայանայ Ռուսաստանում 1916 թ.և մինիստրների խորհուրդն այդ կօնգրէսի ծախսերի համար օրէնսդրական հաստատութիւններից խնդրում է 50,000 ռ.։

Իր ճառի վերջում նախագահը, յոյս յայտնելով որ ներկայ համագումարը—որ ինքն ժամանակից է Կովկասի համար—կը լինի արդիւնաւոր, առաց. «Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովի խելացի և տաղանդաւոր կառավարութեան ներքոյ այս երկիրը, որին անուանում են Ռուսաստանի Արքայական Թագի ամենագեղեցիկ գոհարը, թևակոխել է նոր բաղդաւոր կեանքի՝ իր տնտեսական անտահման առաջադիմութեան շրջանը։ Ներկայումս այս երկիրը ստանում է նոր հզօր խթան՝ զարգացնելու իր տնտեսական հակայական պաշարները երկաթուղիների ազատ երթևեկութեան շնորհիւ։

Այնուհետև նախագահը, ներկայ եղողների հետ տաքի կանգնելով, կարդում է այն հեռագիրը, որով համագումարը փոխարքայի միջոցով առաջ Թագաւոր Կայսրի է արևանում իր ամենաջերմագոյն հպատակութեան զգացմունքները։ Հեռագրի ընթերցումից յետոյ նախագահի բացագանչած ի պատիւ Նորին Մեծութեան «ուրայ»-ն համագումարի անդամները արձագանք են տալիս կրկնակի։

Պրեզիդիումի միջոցով համագումարը ուղարկում է շնորհակալական հեռագիրներ ներկայ համագումարի իրականացման համար այնքան աշխատած սենատոր Վատացիին և հիւանդ քաղաքապետ Ալ. Խատիսեանին։ Շնորհակալական հեռագիրներ են ուղարկվում համագումարին ամեն կերպ աջակցելուն և օգնելուն համար նաև ճան. հաղորդակցութեան և առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրներին, երկրագործ. ու հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչին։

Կարդացվում են շնորհաւորական հեռագիրները համագումարին՝ Ռուսաստանի մի քանի պրօվինցիաներից, Մօսկվայը Շահեվալի անուան ժող. համալսարանից, քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանից, ձկնարդիւնաբերողներ Մայիլեանցներից և այլն։

Ապա համագումարի բացումը ողջունում են Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան կողմից իշխ. Կ. Աբխազի, Թիֆլիսի քաղ. ինքնավարութեան կողմից՝ քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ալ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Կայս. Կովկ. Գիւղատնտ. Ընկ. կողմից՝ իշխ. Գրուզինսկի, Խարկովի քաղ. ինքնավարութեան և սառցային կօմիտէի կողմից, ինչպէս և պետական բանկի կողմից՝ Բէղօբրազով, որ ի միջի այլոց շեշտում է, թէ Կովկասը յիրաւի գոհար կը դառնայ այն դէպքում, երբ մշակելով իր բնական հարստութիւնները՝ կարող կը լինի գնողի դերից անցնել ծախողի՝ սպառողի դերին։ Ողջունում են կովկասեան ինտենդանտական վարչութեան, քաղաքացիական ինժենէրների կովկ. ընկ., գիւղատնտեսական տեսչի, անգրկովկասեան անասնաբուժական ընկ., Պետերբուրգի տեխնօլօգների ընկ., Կայս. Ռուսաց Թռչնապահական Ընկ. կովկ. բաժանմունքի, Մօսկվայի տեխնիքական դպրոցի և նրա կից սառցային կօմիտէի, Կուբանի շրջանի կօզակների կողմից, Կովկ. Կայս. Բժշկական Ընկ. կողմից՝ բժ. Լուսկեվիչ, Հայ Գիւղատնտ. և Տնայնագ. Ընկ. կողմից՝ Ցար. Փիրալեան, Վրաց Գիւղատնտ. Ընկ. կողմից՝ իշխան Զէլօկաէվ, Երևանի քաղաքային դումայի կողմից ինժ. Սալխասեան։

Վերջում ինժ. Վասիլիվը զեկուցում է անում կազմակերպիչ բիւրոյի կողմից։

Նախագահը ժամը 2-ին նիստը յայտարարում է փակված, յայտնելով որ երեկոյեան նիստը կայանալու է բէալական դպրոցի շինութեան մէջ։ Ե.

—

Երեկոյեան նիստում, դեկտ. 15-ին, երկու զեկուցում կարդաց ինժ. Վասիլիվը՝ անգրկովկասեան երկաթուղիներով շուտ փչացող մթերքների տեղափոխութեան և սառցային պահեստատեղիներ, սառցապահեստատեղիներ հաստատելու մասին։ Գ. Խատիսեան կարդաց նոյնպէս 2 զեկուցում. առաջինը թէ ինչպէս պէտք է փրկել Թիֆլիսը ձկան սովից և երկրորդ՝ Անդրկովկասում հասարակական սառցատներ հիմնելու մասին։ Տուպիկօվը կարդաց զեկուցում Հիւսիսային Կովկասի սառցային կարիքի մասին և ինժ. Մ. Օհանջանեանը՝ Թիֆլիսի սպանդանոցի և սառցատան մասին։

—

Երէկ առաւօտ ժամը 10-ին, Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան պատուիրած ատօմօբիլներով, ինչպէս նաև էլեքտրաքարշի վագոնների, համագումարի անդամները այցելեցին Նաւթլուղ և մանրամասն դիտեցին քաղաքային նորակառոյց սպանդանոցը հանդերձ սառցատներով։ Մանրամասն բացատրութիւններ տալիս էին Լանդէ և Օհանջանեան։

—

Երէկ երեկոյեան համագումարի նիստը կայացաւ բէալական դպրոցի շինութեան մէջ, ուր կարդացվեցին մի քանի դասախօսութիւններ։

—

Այսօր համագումարի ցերեկվայ նիստը տեղի կունենայ առ. ժ. 10-ին Ժողովրդական Տանը, իսկ երեկոյեան՝ բէալական դպրոցում։

—

Ներկայ սառցային գործի համագումարը բաւական բազմամարդ է։ Բացման օրը Ժողովրդական Տան առաջին երեք շարքերը յատկացված էին համագումարի պատուաւոր անդամների համար, որոնց թւում ճան. հաղ. մինիստրի օգնականը, վոխարքայի երկու օգնականները, սենատոր Վատացին, տեղական շատ պաշտօնեաներ թէ պետական և թէ հասարակական հիմնարկութիւններից, Արշակ Ե. Ղուկասեան, ինժ. Զուբաբեան (անդրկ. երկաթուղիների կառավարչի օգնական), Աւետիս Քալանթար և այլն, ընդամենը 91 հոգի։ Իսկական անդամների թիւն է մօտ հարիւր։

—

Կիրակի, երեկոյեան նիստում, նախագահ Դէնիսովը ջերմ խօսքերով բնորոշելով համագումարի կազմակերպիչ բիւրոյի նախագահի օգնական հանգուցեալ Ալ. Քալանթարին իբրև հասարակական բեղմնաւոր գործիչ, մասնաւորապէս ընդգծելով նրա ցոյց տուած ահագին օգուտը սառցային գործում, առաջարկեց յարգել հանգուցեալի յիշատակը յոտնկայս, որ և տեղի է ունենում։

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, դեկտ. 14-ին, երեկոյեան, Հասարակական ակումբի հերթական երեկոյթին իշխան Գ. Թումանեան կարդաց բեֆերատ «Ժամանակակից իրաւագիտութեան խնդիրները՝ ի նկատի առած հասարակութեան տրամադրութիւնը»։

Թիֆլիսից մեկնեց Բագուի քաղաքագլուխ Բիչը։

Գայիանեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ ասել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է Թէոդոսոս Խաչատրեանից ի յիշատակ իր հանգուցեալ տատի յօգուտ աշակերտական ճաշարանի 25 ռուբլի։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Աստրախան, 4 դեկտ.

Երեքշաբթի երեկոյեան, ամսոյ 3-ին, կայացաւ Գրական-Գեղարուեստական Ընկերութեան հերթական երեկոն։ Կարդացվեց Շերվանդաղէի «Շերշանից արտաքսածը» պատմուածքը, որից յետոյ մտքերի փոխանակութիւն եղաւ։

Խօսեցին Աստուածատրեան, Խուբեան, Մկրտումեան Գ. քահ., Սուլթանեան, Տէր-Ղևոնդեան, Տուրիսյաեան, Քարաջեան Գ. քահ.։ Բոլոր խօսողները, համարեա միաձայն, եկան այն եզրակացութեան, որ վերոյիշեալ գրուածքը, գեղարուեստական տեսակէտից, մեր տաղանդաւոր վիպասանդրամատուրգին շատ էլ չի աջողվել։ Տիպերը լրիւ չեն, դէպքերը անբնական, թուցնել. աւելի գրական շարժիների բնոյթ են կրում։

Վիճաբանութեան առատ նիւթ տուեց գրուածքի հիմնական գաղափարը՝ մեր 90-ական թվականների ուսանողութիւնը իր դրական և բացասական ուղղութեամբ։ Եւ երբ հարց տրվեց, թէ այդ գրուածքով ինչ է ուզեցել ասել հեղինակը, կարծիքները երկուսի բաժանվեցին։

Մի խումբն ասում էր. իր դրած վերգահն առաջարկեց ընտրել վարչութիւն, որ բաղկացած պէտք է լինի 9 անդամից, որոնցից 5-ին ընտրում է ընդհանուր ժողովը ընկերութեան անդամներից, երկուսին՝ դպրոցի հոգաբարձութիւնը, մէկին դպրոցի մանկավարժական խորհուրդը, ինքներդը տեսուչն է։

Ժողովը միաձայն ընտրեց վարչութեան անդամ հետևեալ 5 անձանց—իշխ. Ս. Արղութեան, տ. Եղ. Առաքելեան, տ. Շուշ. Տէր-Մարգարեան, տ. Անանեան և բժ. Մովսէսեան։

Աշողութիւն ենք մաղթում նորահաստատ ընկերութեանը և նորընտիր վարչութեանը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Պրեմաուրեան շրջանի Նիկոլայեվսկ քաղաքից ստացանք ամսոյ 14-ին հետևեալ հեռագիրը. «Զմեռնային հաղորդակցութեան բացմամբ այսօր ստացայ «Մշակ» յարգելի լրագիրը. հոգեկան վշտով կարդացի ազգին անձնուէր զրչի երեք մշակների՝ անմոռանալի Քալանթարի, Զաւարեանի և Խատիսեանի կորուստը. շտապում եմ միանալ հայկական ընդհանուր վշտին։ Եփրեմբեգ Լալաբէգեան»։

◆ Պոլիտեխնիկումի գլխաւոր կօմիտէը դիմեց Անդրկովկասի այն մեր քաղաքներին, որոնք խոստացել են նուէրներ մեծանուազ յօգուտ կովկասեան բարձր կրթական հաստատութեան, ուղարկել այդպիսիները պետական բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքի գլխաւոր կօմիտէի անունով։

◆ Փոխարքային ներկայացաւ Պետական Խորհրդի անդամ Բարձրագոյն Դրան շտաբմէյստէր Վ. Ի. Դէնիսովը։

◆ Վերադարձաւ Թիֆլիս երկր. գլխաւոր կառավարչի Կովկասեան լիազօր Շաշկովսկին։

◆ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Կասսօն նախագիծ է կազմել հիմնելու Կովկասում մի ինստիտուտ երկրի բազմակողմանի գիտական-պատմական ուսումնասիրութեան համար։

◆ Պետական Դումայի անդամ Զիլինսկին հեռագրական բողոք է ուղարկել մինիստրների խորհրդի նախագահ Կոկովցեվին և Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովին այն մասին, որ Քութայիսի զինուորական-հանդգական դատարանը մահվան է դատապարտել ոմն Սաղվարելիձէին, որ տառապում է հոգեկան հիւանդութեամբ։

◆ Շնորհակալութեամբ ստացանք 1) Օրացոյց և պատկեր տօնից 1914 թ. Քրիստոսի՝ Ռուսաստանի հայ-կաթոլիկների գործութեան համար, տպագրված հրամանով գերապայծառ Սարգիս վարդապետ Տէր-Աբրահամեանի՝ Առաքելական Կառավարչին Ամենայն Կաթոլիկեայ Հայոց ի Ռուսիա. 2) 5 օրինակ Երուսաղէմի օրացոյց 1914 թ., տպված Երուսաղէմի հայոց վանքում։

◆ Քութայիսից «Баку»-ին հեռագրում են, որ այնտեղ ինտելիգենցիայի և բանւորների շրջանում տեղի են ունենում խուզարկութիւններ։ Վրաց թերթի խմբագրատնից տարել են ձեռագրերը և գրասենեակի գրքերը։

◆ Նախագծված է հիմնել Ալէքսանդրեան քաղաքային հիւանդանոցին կից վեներական վիրաբուժական բաժանմունք։

◆ Շաբաթ, հասարակական ակումբում Պետերբուրգի երգչ.-հաւատարմատար Ն. Սօկոլովը կարդալու է բեֆերատ «Ժամանակակից իրաւագիտութեան խնդիրները՝ ի նկատի առած հասարակութեան տրամադրութիւնը»։

◆ Թիֆլիսից մեկնեց Բագուի քաղաքագլուխ Բիչը։

◆ Գայիանեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը խնդրում է մեզ ասել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է Թէոդոսոս Խաչատրեանից ի յիշատակ իր հանգուցեալ տատի յօգուտ աշակերտական ճաշարանի 25 ռուբլի։

ԻՆՉ Է ՄՏԱԾՈՒՄ ՄՕՍԿՎԱՆ

III

Ի՞նչ է մտածում հարուստ, կուշտ, հպարտ Մօսկվան։

Ինչպէս ասացի, ես չը գիտեմ, բայց ես տեսնում եմ, որ նա շեղվել է բարի ճանապարհից, մոռացել է ազնիւ աւանդութիւնները, խլացել է և չէ լսում մեր անուս մանուկների լացը և կուրացել է ու չէ տեսնում հայ անմխիթար իրականութիւնը։

Ափսոս, ափսոս...

Գր. Զալիուշեան

ՍԱՌՑԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ VII ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—

Կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համառուսական համագումարից յետոյ, Թիֆլիս քաղաքին վիճակվեց իր ԿՏՀ գայացսել առևտրական գործի 7-որ համառուսական համագումարը, որի հանդիսաւոր բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի, դեկտ. 15-ին, ցերեկվայ ժամը 12½-ին, Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տանը։

Բացումը եղաւ Կովկասի փոխարքայի ներկայացուցիչ բարձրաստիճան պալատի հօֆմէյստէր Լ. Ն. Պետերսոնի ձեռքով, որ խստել ողջունելով համագումարի անդամներին, որոնք եկած են Ռուսաստանի զանազան քաղաքներից, գլխաւորապէս պաշտօնական հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների կողմից, ցանկացաւ լիակատար աջողութիւն մանաւորապէս Կովկասի գիւղատնտեսութեանը զարկ տալու նկատմամբ։

Այնուհետև ճառեց համագումարի կազմակերպիչ բիւրոյի նախագահ իշխան Կ. Ն. Աբխազովը, որ ընդգծելով կառավարութեան նիւթական և բարոյական օգնութիւնը՝ յայտնեց, թէ ներկայ համագումարը Թիֆլիսում գլուխ եկաւ շնորհիւ փոխարքայի լուսամիտ, ինչպէս և փոխարքայի նախկին օգնական սենատոր Վատացիի, գեներալ Շատիլովի և հօֆմէյստէր Պետերսոնի չերմ աջակցութեան։

Իշխ. Աբխազովն զեկուցում է համագումարի պրեզիդիումի կազմը. նախագահ՝ Պետական Խորհրդի անդամ, Բարձրագոյն Դրան շտաբմէյստէր, Պետերբուրգի սառցային գործի կօմիտէի նախագահ Վասիլիյ Իլիչ Դէնիսով. նախագահի օգնականներ՝ պրոֆէսորներ Դ. Գօլովին և Լ. Լեալին, ինժեներներ Մ. Դրօգէն և Վ. Դուբրովին, իշխաններ Ալ. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Պ. Գրուզինսկի և Աբխազի, կամերէր Դ. Բէղօբրազով և Ա. Դիլիվսկի, քարտուղարներ՝ ինժեներներ Մ. Զարօշինցով, Մ. Վասիլիվ (կազմ. բիւրոյի քարտուղար), Մ. Պօնոմարեվ, անանաբոյժ Վ. Օհանջանեան, Շիմանովսկի և Մ. Վէրմիշեան։

Բուն ծախսարութեամբ համագումարը ընդունում է այն յայտարարութիւնը, թէ համագումարի պատուաւոր նախագահ ընտրված է Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովը, որին և այդ մասին խստ կոչ հեռագրվում է։

Գրաւելով նախագահական բազկաթոռը, Դէնիսովը արտասանում է ողջոյնի ճառ, մատնանշելով ուսուցման գործի կարևորութիւնը և անհրաժեշտութիւնը գիւղատնտեսութեան մէջ, որի ուրիշով ընդամենը երեք տարվայ ընթացքում Ռուսաստանում տեղի ունեցան եօթ համագումարներ։ Մասնագէտների և շահագրգռված անձերի համագումարները պաշտօն ունեն ցոյց տալ այն միջոցները, որոնցով կարելի է բացիօնալ կերպով պահել, փոխադրել և սպառել շուտ փչացող գիւղատնտեսական մթերքները։ Սառցային գործի համագումարը երկու հիմնական խնդիր ունի. 1) լայն կերպով պրօպագանդա մղելու սառցային գործը տեղերում և 2) կենդանացնել հասարակական և մասնաւոր ձեռներէցութիւնը այդ գործում։

Ռուսաստանը, ուր թէև տակաւին նոր է սառցային գործը, բայց և այնպէս ոչ միայն շատ է առաջ գնացել սառցային գործում, այլ և առաջացել է առնմատ-եւրոպական մի քանի երկիրներից։ Եւ հէնց այդ հանգամանքն էլ հիմք տուեց Պետերբուրգի սառցային գործի կօմիտէին առաջարկել կառավարութեան ներկայացուցչի միջոցով Զիկագոյի վերջին միջազգային կօնգրէսին, որպէսզի հետևեալ՝ չորրորդ միջազգային կօնգրէսը սառցային գործի մասին կայանայ Ռուսաստանում 1916 թ.և մինիստրների խորհուրդն այդ կօնգրէսի ծախսերի համար օրէնսդրական հաստատութիւններից խնդրում է 50,000 ռ.։

Իր ճառի վերջում նախագահը, յոյս յայտնելով որ ներկայ համագումարը—որ ինքն ժամանակից է Կովկասի համար—կը լինի արդիւնաւոր, առաց. «Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովի խելացի և տաղանդաւոր կառավարութեան ներքոյ այս երկիրը, որին անուանում են Ռուսաստանի Արքայական Թագի ամենագեղեցիկ գոհարը, թևակոխել է նոր բաղդաւոր կեանքի՝ իր տնտեսական անտահման առաջադիմութեան շրջանը։ Ներկայումս այս երկիրը ստանում է նոր հզօր խթան՝ զարգացնելու իր տնտեսական հակայական պաշարները երկաթուղիների ազատ երթևեկութեան շնորհիւ։

Այնուհետև նախագահը, ներկայ եղողների հետ տաքի կանգնելով, կարդում է այն հեռագիրը, որով համագումարը փոխարքայի միջոցով առաջ Թագաւոր Կայսրի է արևանում իր ամենաջերմագոյն հպատակութեան զգացմունքները։ Հեռագրի ընթերցումից յետոյ նախագահի բացագանչած ի պատիւ Նորին Մեծութեան «ուրայ»-ն համագումարի անդամները արձագանք են տալիս կրկնակի։

Պրեզիդիումի միջոցով համագումարը ուղարկում է շնորհակալական հեռագիրներ ներկայ համագումարի իրականացման համար այնքան աշխատած սենատոր Վատացիին և հիւանդ քաղաքապետ Ալ. Խատիսեանին։ Շնորհակալական հեռագիրներ են ուղարկվում համագումարին ամեն կերպ աջակցելուն և օգնելուն համար նաև ճան. հաղորդակցութեան և առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրներին, երկրագործ. ու հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչին։

Կարդացվում են շնորհաւորական հեռագիրները համագումարին՝ Ռուսաստանի մի քանի պրօվինցիաներից, Մօսկվայը Շահեվալի անուան ժող. համալսարանից, քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանից, ձկնարդիւնաբերողներ Մայիլեանցներից և այլն։

Ապա համագումարի բացումը ողջունում են Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան կողմից իշխ. Կ. Աբխազի, Թիֆլիսի քաղ. ինքնավարութեան կողմից՝ քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ալ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Կայս. Կովկ. Գիւղատնտ. Ընկ. կողմից՝ իշխ. Գրուզինսկի, Խարկովի քաղ. ինքնավարութեան և սառցային կօմիտէի կողմից, ինչպէս և պետական բանկի կողմից՝ Բէղօբրազով, որ ի միջի այլոց շեշտում է, թէ Կովկասը յիրաւի գոհար կը դառնայ այն դէպքում, երբ մշակելով իր բնական հարստութիւնները՝ կարող կը լինի գնողի դերից անցնել ծախողի՝ սպառողի դերին։ Ողջունում են կովկասեան ինտենդանտական վարչութեան, քաղաքացիական ինժենէրների կովկ. ընկ., գիւղատնտեսական տեսչի, անգրկովկասեան անասնաբուժական ընկ., Պետերբուրգի տեխնօլօգների ընկ., Կայս. Ռուսաց Թռչնապահական Ընկ. կովկ. բաժանմունքի, Մօսկվայի տեխնիքական դպրոցի և նրա կից սառցային կօմիտէի, Կուբանի շրջանի կօզակների կողմից, Կովկ. Կայս. Բժշկական Ընկ. կողմից՝ բժ. Լուսկեվիչ, Հայ Գիւղատնտ. և Տնայնագ. Ընկ. կողմից՝ Ցար. Փիրալեան, Վրաց Գիւղատնտ. Ընկ. կողմից՝ իշխան Զէլօկաէվ, Երևանի քաղաքային դումայի կողմից ինժ. Սալխասեան։

Վերջում ինժ. Վասիլիվը զեկուցում է անում կազմակերպիչ բիւրոյի կողմից։

Նախագահը ժամը 2-ին ն

նագրի համաձայն՝ Շերվանզադէն պարզ, բէալ կերպով, առանց տենդէնցի կարենալ է պատկերացնել, թէ ինչպէս շրջանը շատ անգամ չէ հասկանում անհատին, նրան հալածում է և դուրս է վանում իր շարքերից, հէնց այնպէս, ինչպէս այդ գրուածքում մի խումբ ուսանողներ (Գալուստեան, Բարգամեան և այլն) բամբասեցին, հալածեցին ուսանող Մարգանեանին, «եսասէր», «լրտես» անուանելով, վերջինիս այդ ուսանողներից խոյս տալու և առանձնացած կեանք վարելու պատճառով։

Միւս խումբն ասում էր. «ոչ, Շերվանզադէն այդ պատմուածքի մէջ որոշ տենդենց է դրել։ Նա հրապարակ է բերել մեր կարիերիստ և իդէալիստ ուսանողների տիպերը։ Նա պախարակում է իր ժամանակվոյ պոռոտախօս, բամբասէր, կարիերիստ ուսանողութիւնը (Փիլօլոգ Գալուստեան, բնագէտ Բարգամեան և այլն) և պաշտպան է հանդիսանում իր գրուածքի հերոս իդէալիստ ուսանող Մարգանեանին, որը արհամարհում է դիրք, պաշտօն, կեանքի ապահովութիւն, և մինչդեռ նախկին իդէալիստ ուսանողները կեանքի մէջ դիրքի, պաշտօնների հասնելով ընկան, նա՝ Մարգանեանը անցնում է ռուսական սահմանը՝ դէպի երկիր և այնտեղ մի գիւղում ժողովրդին է նուիրում իր օյժերը Դպրոց, գր.-ընթերցարան է բացում, զինված արշաւանք է սկսում քիւրդերի դէմ և այլն. իսկ և իսկ այն գաղափարական ուղղութիւնը, որ արծարծում էին մեր գրական և հասարակական գործիչները 90-ական թուերին, երբ գրվել է յիշված պատմուածքը։

Կենդանի և հետաքրքրական բանախօսութիւնները տեւեցին մինչև գիշերվայ ժամը 12-ը, սակայն ցաւալի է, որ ունկնդիրների թիւը սահմանափակ էր։ Այդ անհրաժեշտ, շահեկան երեկոները ստուար լսողների ներկայութեամբ աւելի կը հանէին իրանց նպատակները։ Երեկոներին չայցելելով, մի յամառ անտարբերութիւն է ցոյց տալիս մեր «ոսկի» երիտասարդութիւնը։ Ունենք 12 հայ բժիշկ, բժշկուհի, անասնաբոյժ, ունենք 6 իրաւաբան, ապա ուսուցչութիւնը։ Ապա մեր մայրե՞րն ու օրիորդնե՞րն, որոնք բացարձակ միջամտութեամբ գիմնազիաւարտ են։ Ապա մեր զանազան հասարակական և բարեգործական հաստատութիւնների ու հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչնե՞րը, որոնք այսօր կոչված են ժողովրդի կուլտուրական զարգացման նախաձեռնողներ լինելու։ Ո՞ւր են դրանք։ Ինչով են զբաղված։ Ո՞ւր են ապահովում իրանց ոսկի ժամերը, որ չեն յաճախում մի այդպիսի օգտակար ընկերութեան երեկոները, ուր ատրախանցի հասակաւորները տեղեկութիւններ են ձեռք բերում մայրենի գրականութեան մասին, ծանօթանում են իրանց գրողների, նրանց երկերի հետ, և՝ որ գլխաւորն է՝ հնչվում է մայրենի բարբառը։ Մի խօսքով՝ մեկ վայրէ Ատրախանում, ուր հայը հայերէն է արտայայտվում խօսքի, երգի, դեկլամացիայի և ներկայացումների մէջոցով։ Եւ այդպիսի մի հաղուագիւտ, ժամանակակից, նախանձի արժանի հաստատութիւն աչքաթող է արված ատրախանցի հայերի ընդհանրութեան կողմից։

Այդ մահացու յանցանք է, մի անձնասպանութիւն, որ կատարում է ատրախանցի հայը իր անձի վրա։ Ժամանակն է ուշքի գալ և պահպանել այն հաստատութիւնները, որոնք մեր հիմքն են, մեր կեանքն ու օյժը։

Առաջիկայ հերթական երեկոյին գրական դաս է նշանակված Շերվանզադէի «Նամուս» վէպի մասին։

Գ. ք. Մկրտումեանց

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տ. Նալբանդեանի համերգը

Շաբաթ, դեկտեմբերի 14-ին, Արխիստակոն Ընկ. դահլիճում տեղի ունեցաւ երգիչ (տենոր) Տ. Նալբանդեանի համերգը՝ մասնակցութեամբ օպերային երգչուհի Ե. Գօմզինայի և դրամ. դերասանուհի Վ. Տիզենհաուզէնի։

Նալբանդեան երգեց մի քանի նօմէրներ Զայկովսկիի, Բալաքիրեւի, Կիւյիի, Մօնիւշկոյի, Գաեվլօթսկիի, Կալիատիի և այլոց հեղինակութիւններից։ Հայերէն երգեց «Մի լար բլբուլ», երաժշտ. Ե. Բաղդասարեանի, և «Կռունկ»։

Երգչի ձայնը հնչում է գեղեցիկ, գլխաւորաբար ստորին և միջին աստիճաններում։ Վերին աստիճանների նօտաների կատարման մէջ նկատելի է շնորհալի երգչի ձայնի սահմանափակ լինելը։ Բայց և այնպէս՝ ընդհանուր տպաւորութիւնը այդ երեկոյ նպաստաւոր էր։

Հաճելի տրամադրութիւն առաջացրեց Մօնիւշկոյի «Ռաֆկա»-ն, որ զգացված և գեղեցիկ երգեց պ. Նալբանդեան։

Հասարակութիւնը ծափահարութեամբ վարձատրեց երգչին։

Երգչուհի Գօմզինա, որ կատարեց «Ջիօկոնդա» օպերայի արիան և Բախմանինովի «Ռորա» բօմանսը, ունի չափազանց ուժեղ ձայն (սոպրանօ), սակայն ոչ համաչափ ստորին աստիճաններում։ Բայց, որ գլխաւորն է, երգչուհու ձայնի տեմբրը զուրկ է քնքշութիւնից և տարբական գեղեցկութիւնից։ Նկատելի է յղկված ութեան և կենսունակութեան պակասութիւն. այդ իսկ պատճառով երգչուհու վերցրած ուժգին բարձր նոտաները ունկնդիրների վրա թողնում էին անախորժ տպաւորութիւն։

Բաւական աջող և տպաւորիչ էին Վ. Տիզենհաուզէնի կատարած երեք մէլոդէկլամացիաները։ Շնորհալի օրիորդը վարձատրվեց ծափերով և ծաղկեփնջերով։ Х.

—

Օպերա

Կիրակի, դեկտեմբ. 15-ին, Արքունական թատրոնում տեղի ունեցաւ յայտնի բարիտոն Կամենսկիի հրաժեշտի դաստրոլը և բենեֆիսը։

Կամենսկիին մենք լսել ենք դեռ այն ժամանակ, երբ նա, լինելով Թիֆլիսի օպերային մշտական խմբի մէջ, հանդէս էր գալիս իր ընդարձակ բեպերտուարով հանդուցեալ Պապայեանի հետ։ Դեռ այն ժամանակ այդ երկու անբաժան խաղընկերները կազմում էին օպերային խմբի զարդը և երաժշտասէր հասարակութեան օվացիայի առարկան։

Տարիները անշուշտ դրել են իրանց ճընշող կնիքը Կամենսկիի ձայնի վրա։ Սակայն նա այնու ամենայնիւ իր ձայնի տեմբրով, իր գեղեցիկ երգեցողութեամբ, ինչպէս ընդունված է ասել, իբրև «музыкальный пѣвецъ», ներկայումս էլ հանդիսանում է առաջնակարգ արտիստների շարքերում։

Վերոյիշեալ օրը Թիֆլիսի երաժշտասէր հասարակութիւնը լցրել էր ամբողջ թատրոնը։ Բենեֆիցիանտը հանդէս եկաւ «Պայլացի», «Տրաւիատա», «Մաղէպա», «Էրնանի» և «Սէվ. սափրիչ» օպերաների մէջ և վերջում երգեց իր սիրած նէապոլիտանական երգերը։ Նա արժանացաւ բուռն ու անվերջ ծափահարութեան։ Ե.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՒԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍՔԸ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

(Բոլգարական ընտրութիւնների ասիթով)

I

Մի ուրիշ անգամ, յարաբերութիւնների նօրմալ դասաւորութեան շրջանում, հազիւ մի քաղաքագէտ կամ հրապարակախօս՝ նոյն իսկ հայկական փոքրիկ իրականութիւնից՝ ուշադրութեան արժանի համարէր այն փաստը, թէ բալկանեան որևէ մասը պետութեան մէջ ինչ տրամադրութիւններ է վայելում հրապարակով ընտրող ազգաբնակութիւնը իր պալատական քուէներով։

Այժմ, ընդհակառակը, կրկնակի հետաքրքրութիւն է զարթեցնում այդ փաստը նոյն իսկ փոքր ի շատէ քաղաքական կեանքով ապրող սովորական ընթերցողի մէջ։

Մի ամբողջ տարի բալկանեան պետութիւնները և մասնաւորապէս Բոլգարիան բեռեալ էին ողջ աշխարհի ուշադրութիւնը անակնկալներով լցի, հետանքներով հարուստ ու ուսուցնելի խոշոր համաեւրոպական երևոյթի շուրջը, որպիսին բալկանեան պատերազմն էր։

Ամենաբարդ վիճակը և ողբերգական վախճանը ունեցաւ Բոլգարիան։ Լիւլէ-Բուրգասի, Քըրք-Քիլիսէյի և Ադրիանուպոլսի «փայլուն հերոսին» նախանձում էին մի ժամանակ արևմուտքի նոյն իսկ յաղթութիւններով կուշտ, յղփացած ռազմադէտները։ Մինչև Կ. Պոլսի դարպասներն իսկ արշաւելու վճռականութեամբ տարված Ֆերդինանդ արքան աղաղակիչ ստոնով օրհնեցրեց էր բոլգարական հերոս զօրքի անպարտելի զէնքը։ Իսկ անդադար «մեծ մի սիայով» Եւրօպա պատող Դանեվին՝ պահ մի բիսմարկեան տիպի դիւանագէտ հռչակված այդ փքուն ու մեծամիտ ֆրազէօրգին հաճեալ հետևում էր ժուրնալիստական մի շարք՝ հերոսացած ազգի գոռող ներկայացուցչին ունկնդրելու, նրա մօտ ինտերվիւի արժանանալու համար։

Այդպէս էր 1913 թ. ձմեռը։

Գարնան վերջերը և ամառը ուրիշ տարաններ հանդէս եկան բալկանեան արիւնաներկ բեմի վրա։ Շահագրգիռ հանրութիւնը նոյնպէս ակնապիշ դիտում էր վաղվայ հերոսին բոլոր կողմերից ծուռուված, թաւալգլոր ընկած արեան լճակների մէջ, մեկուսացած, «բարեկամներից» թողնված, «թշնամիներից» արհամարհված, օգնութիւն է ոռնում Արևմուտքի մեծ դեսպանից։

Բաղդը մի երկար ատիճան է, որի վրայից արագ բարձրացողը նոյնքան արագութեամբ ցած է իջնում, թողնելով այս անգամ ի հարկին խօսէ ժողովրդի փիլիսոփայութիւնը...

Ժողովրդական զանգուածին խաբելը և նրան մոլորված հօտի նման իր իսկ սեփական շահերի դէմ ուղղված որևէ ակտի առնչով խելացնոր ոգևորութեամբ հրապարակ հանելը—դժուար արուեստ չէ։ Դժուար չէ մասնաւոր այն մօմենտներին, երբ կայ պետական կրիզիս՝ պայմանաւորված դրսի դաղտնի թէ ակնյայտնի քաղաքական ինտրիգներով, վերահաս վտանգի սպառնալիքներով և այլն։ Դժուար չէ այն հասարակ պատճառով, որովհետև տուեալ երկրի կառավարութիւնն ունի իր տրամադրութեան տակ շարժուն ու բանական օրգանների մի հսկայական ապարատ, որ ամենայն փութկոտութեամբ ծաւալում է ամենուրեք իր ճկուն ֆունկցիաները և ամենից առաջ ու ամենից գերազոյն՝ յանուն հայրենասիրութեան, յանուն ազգային պատուի ու շահերի՝ երկինք ու երկիր իրար վրայով տալիս։

Ա՜խ դաղափարներ, երբ և ով չէ ձեր անունը շահագործում...

Բոլգարական մամուլը, պատրիոտների ողջ խայտաբղէտ բանակը՝ իր վիւորական, կղերական և աշխարհական հատուածներով, հասարակ պրօֆանից սկսած մինչև Սօֆիայի համալսարանի ծանրախոհ դէմքերը՝ փողփողեցին սլաւոնականութեան և ուղղափառ դաւանանքի, այսինքն ցեղային պատուի և կրօնական սրբութիւնների մոդական զօրութեամբ դիւթող դրօշակները՝ անգիտակ ժողովրդի խաւերում։

Խօսքը պատկանում էր դէմագօգներին։

Գիւղացիական, արհեստաւորական և բանւորական զինվաղջ զնդերը ընազդական բուռն ցնցումներով առաջ նետեցին և մահաւէտ անձնուրացութեամբ դուրս ժայթքեցին վողջուց ի վեր ամբարած էներգիան։ Բոլգարների ազնվութեան ատիճանը և մահը արհամարհող զոհաբերական պատրաստակամութեան օրինակները եսասիրական զօրքի փասատին էին յիշեցնում ուղղակի (ռուս-եսպանական պատերազմի ժամանակ)։

Կուռող բանակների, այսինքն պատերազմի դաշտի խլացնող ոգևորութիւնը էլեքտրական արագութեամբ և ոյժով հաղորդվում էր երկրի «խաղաղ» ազգաբնակութեանը։

Սակայն եթէ ճիշդ է երբեմն ժողովրդի վերոյիշեալ ռամկական փիլիսոփայութիւնը, բաղդի ֆետիշական փոփոխականութեան մասին, ապա թող ճիշդ լինի միշտ այն մասսայա-հոգեբանական փաստը, որ ամենաբարձր, իմպուլսիվ ոգևորութիւնն ունի տենդենց նոյնքան յախուռն ու արմատականօրէն փոխակերպվելու հոգեբանական հակառակ դրութեան—այսինքն՝ հիասթափման ու յուսախաբութեան—երբ յետագայում ընկնում է վարագոյրը, խնամքով շրջարված վերնածածկը, և մերկացվում է ոգեւորվելու առարկայի կեղծիքը, շինծու լինելը. այսինքն երբ արևի լոյսով պարզվում է դեմագոգ պատրիոտների փրփրած ագիտացիայի իսկական նիւթը, առաջ-դրիչ մոտիվը։

Բալկանեան պատերազմը մէկն էր, բայց ընդաղդաբար, այն իմպերիալիստական աւանտիւրներից, որոնք ուժեղ ինտերցիայով առաջ խոյացող իրերի ակամայ դասաւորութեամբ իրանց մերկացնում են՝ պատժելով արկածի տեղինակներին։

Բալկանեան երկրորդ պատերազմը (դաշնակիցների միջև) մերկացրեց առաջինի բոլոր մոտիվները, անխայ օրը ցնդեցնելով ցեղային պատուի և կրօնական սրբութեան—այսպէս անուանված սոսկ ազատագրական ձգտումների—մասին յերիւրած և մասամբ կուրացնող պարուրանքները։

Բալկանեան ժողովուրդները անանական հօրդաներ պիտի լինէին և ոչ մարդային բանական խմբակցութիւններ, եթէ առատորէն և ցայտուն էջերով կուտակվող փաստերի տարափից գէթ մի տարրական գիտակցութիւն չը հետեցնէին. այն, որ թալանած աւարի վրա միմեանց սրախողխող անող դաշնակիցները հէնց այդ թալանի համար են նիզակները ուղղել օսմանեան մահիկի դէմ եւ ուրիշ դէնք։ Իսկ ինչին է պէտք թշուառ շինականի, կիսաքաղց բանւորի, օրվայ պարէնը հազիւ վաստակող խաղաղ արհեստաւորի—ասել է՝ ողջ աշխատաւոր ժողովրդի—հարազատներ զոհել, նորանոր հարկերով ծանրաբեռնվել, մանաւանդ վերջին ծայր քայքայվել՝ նոր երկրամասեր թալանելու համար։ Ինչին էր հարկաւոր նրան՝ այդ միշտ խաբվող ու շահագործվող դեմօսին այժեր վատնել դուրսը, երբ ներսը՝ իր մայր հայրենիքը դեռ այնքան յետամնաց, անկուլտուրական, աղքատ ու կիսավայրենի վիճակի մէջ է գտնվում։

Բաւական է, ասում ենք, մի տարերային հակում մասսայի կողմից դէպի իր շահերի գիտակցութեան մակարդակը, որպէս զի նոյն այդ մասսայի ծոցից ելած և նրա շահերի ու ձգտումների ներկայացուցչութիւնը ստանձնած կազմակերպված բանակը առաջ վարէ իր գործը՝ արտակարգ արագութեամբ ու աջողութեամբ։

Դեմագօգների շրջանն անցել էր. խօսքը պատկանում էր դեմօկրատներին։ Իսկ դեմօկրատիայի աշխատանքի արդիւնքը արտայայտվեց աւելի քան շշափելիօրէն բոլգարական պարլամենտի ընտրութիւնների միջոցով։

Դա ժողովրդական գիտակցութեան առաջին խօսքն ու գործն է Բալկաններում արիւնահեղ դրամայից յետոյ։

B. Intimus

ԺԻԼ ԿԼԱՐԷՏԻ

Հեռագիրները հաղորդեցին, որ դեկտ. 10/23-ին վախճանվել է Պարիզում Ժիւլ Կլարէտին, «Comedie Française»-ի վերատեսուչը, Ֆրանսիայի ականաւոր գրողհրապարակախօսներից մինը։

Ժիւլ-Արսէն-Արնօ Կլարէտին ծնվել է 1840 թ. դեկտ. 3-ին։ Աւարտելով իր կրթութիւնը Պարիզի Բօնապարտեան լիցէում, նա նուիրեց իրան ժուրնալիստիկային և այդ ասպարէզում շուտով դարձրեց իր վրա ընդհանուր ուշադրութիւն, իբրև աչքի ընկնող դրամատիկական քննադատ։

Ֆրանսա-պրուսական պատերազմի ժամանակ (1870–71 թ.) Կլարէտին «Figaro» լրագրի պատերազմական թղթակիցն էր, իսկ կոմունայի ժամանակ ազգային գվարդիայի կապիտանի պաշտօնն էր կատարում։ 1885 թ. նա նշանակվեց «Comedie Française»-ի վերատեսուչ, իսկ 1888 թ. նա ընտրվեց անդամ ֆրանսիական ակադեմիայի և զբաղաւ 40 անմահներից մինը։

Ժիւլ Կլարէտիի գրչին են պատկանում մի քանի նշանաւոր աշխատութիւններ, ինչպէս «Կամիլլ Դէմուլէն», «Էլզաս և Լոտարինգեան անեկսիայից յետոյ», «Մօլիէրը, նրա կեանքը և ստեղծագործութիւնը», «Պատմութիւն ֆրանսիական գրականութեան 900—1900 թ.» և այլն։ Բացի այդ նշանաւոր երկերից, Կլարէտին գրել է մի շարք բելլետրիստիկական աշխատութիւններ, որոնց մէջ «La Cigarette» նովելլան ծառայեց իբրև նիւթ «La Navarraise» օպերայի համար։ Նրա աշխատութիւնների լիակատար ժողովածուն լոյս տեսաւ 1897—1904 թ.։

Վերջին տարիները նա «Temps» լրագրի եռանդուն աշխատակիցներից մինն էր։ Մի ամիս առաջ նա թողեց «Ֆրանսիական Կոմէդիայի» վերատեսչի պաշտօնը հիւանդութեան պատճառով։ Նրա մահն առաջ եկաւ ինֆլուէնցիայից։

ՎԼԱՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

«Հորիզոնի» պարապ պուչյուրը

Կ. Պոլիս, 30 նոյեմբեր

Զարմանքով կարդացի «Հորիզոնի» մէջ այն տողերը, որոնք Զաւարեանի մասին իմ գրածներս հերքելու կը միտէին։

«Հորիզոնն» ի զուր տեղը ուզած է ստանձնել վաստաքանութիւնը այնպիսի անձերու, որոնք արդէն սիրով են համակերպեր այն վճիռին, որ մարդային դատարաններու գերագոյնը՝ հանրային դատարանը արդէն տուած է։

Եւ՞ զի «Հորիզոնն», ողորմելի ու անճարակ փաստաբան, որ համբերութիւնն իսկ չունեցաւ լսելու նոյնիսկ յանցաւորին և կը գլորի տիղմի մէջ։

Եւ ինչու այս ամենը։

Մաքրելու համար թէ աւելի կեղտոտելու համար։

Եւ ի՞նչմամբ թղթակիցի պարտքն էր մասնակից ընել իրողութիւն մը, որ բոլոր հանրային կարծիքին վրայ ճնշիչ տպաւորութիւն մը ըրած է։

Ես նոյնիսկ իմ կողմէս ոչինչ էի աւելացուցեր, երբ Զաւարեանի մահուան պարագաներուն վրայ խօսեր էի, այլ ըսեր էի այնպիսի բաներ, որոնք արդիւնք էին բժշկական քննութեան մը... որուն տեղեկագիրը ապահովաբար պահած պիտի ըլլան Դաշնակցութեան արխիվներուն մէջ, իբր յաւիտենական ամօթի նշան։

Ես խօսեր էի նամակներու մասին, որոնք հարիւրաւոր մարդոց ձեռքին մէջ շրջան ըրին և որոնք կը մատնէին Զաւարեանի յուսահատական վիճակը։ Եւ վերջապէս՝ մասնաւոր ընդգիր էի յօդուած մը, որ նոյնիսկ «Ազատամարտի» մէջ գրուած էր անձի մը կողմէ, որ եթէ դաշնակցական չէ, սակայն հակառակորդ մըն ալ չէ։

Ես չէի ըսեր տակաւին շատ բաներ, որոնք սոսկ իմ անձնական քննութեանս արդիւնքն են և հանրութեան մէջ չեն արձագանգ գտած։ Եւ ա՜ռ՝ անոր համար, որ ոչ խեղաթիւրման կասկած չմնայ։

Սակայն «Հորիզոնն» զարմանալի փութկոտութեամբ մը անմիջապէս հերքել կը փութայ... ճշմարտութիւնը, վախնալով որ ոչ լիւթ կարատաւորէ Զաւարեանի դաղտնի եղերերգուները։

Գոնէ իր Ա. Խ. բարեկամին տեղեկատուութենց սպասէ, գոնէ հետաքրքիր ըլլար հասկնալու թէ ինչպէս «Ազատամարտի» խմբագրութիւնը օրերով վարանելէ յետոյ՝ տեսակ տպասնալիքներու առջև տեղի տուաւ և հրատարակեց իր խմբագրականն և մօտիկ բարեկամին համար այնքան անհպատ հնչող Ներսէս Օհանեանի յօդուածը։

Ասոնք միայն բաւական պիտի ըլլային համոզելու համար «Հորիզոնի» խմբագիրները, թէ ինչպիսի տիղմի մը մէջ խրած են՝ պաշտպան կանգնելով... այդ անձերուն, որոնք Զաւարեանը անօթի թողած են։

Ներսէս Օհանեանի յօդուածը փափագելով և կամաւոր կերպով չէր որ հրատարակեցին «Ազատամարտի» խմբագիրները, և ապահովաբար ինաւ լոյս չպիտի տեսնէր, եթէ Ներսէս Օհանեան չսպառնար և եթէ անոնք ապահով չըլլային, թէ կրնար ուրիշ թերթի մէջ հրատարակել այդ յօդուածը, վրան նշանակելով թէ «Ազատամարտին» խրկուած էր, բայց չէր հրատարակուած։

Եւ շատ նշանակելի է, որ անիկա հրատարակուեցաւ առանց խորհրդածութեանց թերթի մը մէջ, որ յաճախ կը սիրէ քննադատել մեր բարքի ապականութիւնները և տգեղութիւնները։

Այս լուութեան կը յաջորդէ հիմա երկրորդ աւելի խորհրդաւոր լուութիւն մը։

«Մշակի» այն թիւը, որուն մէջ իմ թղթակցութիւնս, և «Հորիզոնի» այն թիւը, ուր այդ ձախող պաշտպանողականը և ինքզինքին արդարացնելու հրաւէրը կար, այսօր 8—10 օր է՝ որ հասած է Կ. Պոլիս, և՝ հակառակ «Հորիզոնի» ակնկալութեան՝ «Ազատամարտի» մէջ ոչ մէկ տող բացատրութիւն տրուած է։

Ուրեմն և ոչ մէկ պատասխան չունին խեղճերը տալիք։

Եւ ինչ պիտի ըլլայ պատասխանն իրողութեան մը համար, որ հանրածանօթ է։

Սակայն իրը վերջին փաստ մը և գրաւոր վաւերագիր մը հրատարակութեան կուտանք Զաւարեանի նամակներէն մէկը, յատաւելով միայն անունը անոր, որուն ուղղած է իր նամակը, առանց սակայն ծածկելու թէ ա՜նիկա դաշնակցական մը չէ և կը պատկանի անոնց դասակարգին, զորս մեր դաշնակցական բարեկամները կը սիրեն կոչել յետադիմական, շերիամջի, ըուրժուաներու ստրուկ և այլ տիտղոսներով։

«Ցարգելի բարեկամ պ. .....

«Երկու տարուց ի վեր ես կը դիմեմ Կեդրոնական խնամակալութեան՝ խնդրելով դասերը պատմութիւնից, բնագիտութիւնից, քաղաքաքաղաքագիտութիւնից։ Ապատ դասեր չը կայինս։

«Այժմս բաց են թէ ընդհ. պատմութեան, թէ քաղաքաքաղաքագիտութեան դասերը։ Ապատ է և տեսչի պաշտօնը (Ահարոնեանի հրաժարումով)։ Խնդիրք ես ներկայացրած եմ խնամակալութեան։ Սակայն, որովհետև խուժանի հետ միասին նաև շատ կրթվածներ մարդոց արժանիքը ճշդում են ամեն մէկի բարձրացրած աղմուկով (զանազան ձեւերի), վախնամ, որ իմ արժանիքներս ևս չափվին... իմ լուութեամբ։ Եթէ դժուար չէ ձեզի և եթէ վստահ էք, որ ես լարեկիցներն ու ձեռնհասներն կը կատարեմ ուսուցչի պաշտօնը, խնդրեմ այդ մասին խօսէք խնամակալութեան անդամներին ոմանց (մասնաւորապէս Թէքէեանին և Սուրէնեանին, որոնց համարեա չեմ հանդիպում)... Կարծեմ և կը յուսամ, որ ուսանող երիտասարդները իմ ներկայութենէս կօգտվեն նաև բարոյական տեսակէտից։ Դաստիարակութեան մէջ օրինակը, ինչպէս գիտէք, կատարում է շատ մեծ դեր։

«Կը ցաւիմ, որ քաղաքից բացակայութեանս պատճառով անկարող էի անձամբ տեսնվել. պայմանների նկատմամբ դուք կրնաք փոխարինել զիս։

«Ցարգանօք՝ Ս. Զաւարեան

«Ց. Գ.—Կարծեմ որ եղած թեկնածուներէ նախկին պատմութեան դասատու Շանթը ամենէն յարմարը ինձ էր սեպած»...

Այս նամակը կը մատնէ արդէն հոգեկան բոլոր խուովքը Զաւարեանին, որ կը զգայ այն բոլոր խաղերը, որոնք իր կենսակէն կը խլան իր ընկերները և լարեկամները, իրենց արժանիքը աղմուկով հաստատելով։

Եւ կը դիմէ Դաշնակցութեան համար աչքի փուշ եղողներու, օրինակի համար Թէքէեաններու, փոխանակ դիմելու Զարդարեաններու, և իրեն փոխանորդ կը կարդէ այնպիսի անձեր, որոնք իրեն հետ ոչէ կապ չունին, մինչ հոն իր սրտակիցները (!!!) կեցած էին։

Եւ իրաւամբ ալ դարձեալ յուսավիպ կըլլայ՝ Կեդրոնական տեսչութիւնը յանձնուելով Զարդարեանի ջանքերով պրոֆ. Խաչատուրեանի և քաղաքական տնտեսութեան դասերը նամակի։

Այ ինչ կուզէք պերճախօս ապացոյց։

Նաւայլ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Օգտվելով Թիւրքիայի ներկայ ֆինանսական դժուարին կացութիւնից, ամերիկեան ֆիրմաներն աւաջարկում են Բ. Դրանը խոշոր գումարներ, փոխարէնը ցանկանալով նաւթանիւթերի առուտրի կօնցէսիաներ։

◆ Թիւրք պրօվոկատորներ են երևացել Քիւրդստանում, որոնք գործում են պարսից կառավարութեան դէմ։

◆ Գերմանացի առևտրական գործակալները եռանդով գործում են Սօուլ-Բուլաղի շրջանում։

◆ Պետերբուրգում խօսում են, որ մօտիկ ապագայում արձակվելու են ծառայութիւնից այն ամուսնացած կանայք, որոնք ծառայում են երկաթուղիներում, պօստում և հեռագրատանը 5 տարուց պակաս։

◆ Իտալիի Բագուի գրատեսակից յափշտակել են 80,000 ռուբլի։

◆ Վաւերացվեց Խարկովի «Южный Край» հրատարակչական ընկերութեան կանոնադրութիւնը։ Ընկերութեան գրամագլուխը կազմում է մի միլիոն ռուբլի։ Փայերի մի մասը ընծայված է համանուն լրագրի աշխատակիցներին։ Երջանիկ մարդիկ...

◆ Պետական Խորհրդի նախագահ Ակիմովը զրկեց «Р. С.»-ի թղթակցին Պետական Խորհրդի մէջ ժուրնալիստներին յատկացված տեղից և կարգադրեց հեռացնել աշխատակցին «Հարեցողութեան դէմ կռիւ» յօդուածի համար։

◆ Լուրերի համաձայն, Իլիոգորը այժմ Կ. Պոլսումն է։

◆ Պետական Խորհրդի մասնաժողովը կոմս Վիտտէի և Կովալեվսկիի մասնակցութեամբ որոշեց արգելել ոգելից խմիչքների վաճառումը թատրոններում, այգիներում և կառավարական հաստատութիւններում։

◆ Պետերբուրգում դարձեալ խօսում են Պետական Դումայի արձակվելու մասին։

◆ Ռուսաստանը, բաւարարութիւն տալով մօնդէօլական պատգամաւորութեան միջնորդութեան, համաձայն է տալ միայն 3 միլիոն ռուբլի։ Խնդրվում էր տալ 5 միլիոն ռուբլի և ռազմամթերք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

14 դեկտեմբերի

ԼՕՆԴՈՆ։ Հնդկական ազգային կոնգրէսը իր բանաձեւի մէջ բողոքում է Հարաւային Ամերիկայում հնդիկների հետ խստ վարվելու դէմ և ցանկանում է, որպէսզի այսուհետև ազգային խորհուրդը կազմվի ընտրեալ անդամներից։ Կոնգրէսը քարոզում է նաև միութիւն հնդիկների և մահմեդականների միջև։

ՆՈՎՈՐՕՍԻԲՍԿ։ Երկրորդ օրն է՝ ինչ անընդհատ անձրև է տեղում։ Փողոցները լցվել են ջրով։ Ծովի վրա կատաղի մրրիկ է։

ԴԵՐԲԵՆՏ։ Երէկ երեկոյեան զգացվեց ուժեղ երկրաշարժ։

ՕՐԼԻՍՏԵՆՇԵԼԴ։ Կնոջից բաժան ապրող կիմբերլէյը, գալով կնոջ ծնողների տունը, վէճից յետոյ վիրաւորեց ութ մարդու և ինքն էլ անձնասպան եղաւ։

15 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական Խորհրդի 1-ին դեպարտամենտը ձայների մեծամասնութեամբ գտաւ, որ հոսմա-կաթոլիկ գատանութեան կրօնի դասաւանդութեան վրա միջնակարգ կրթական հաստատութիւններում հսկելու իրաւունքը պատկանում է ոչ թէ հոսմա-կաթոլիկ բարձր հոգևորականութեանը, այլ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին։

Փակվեց «Русская Ривьера» ցուցահանդէսը։

ՍԱՆ-ՐԱՖԱԷԼ։ Օգաստոս Լէգանիէն, բարձրանալով 6150 մետր, սահմանեց համաշխարհային նոր մրցակէտ։ Թռիչքը տեւեց 95 րոպէ։

ԼԻԲԱՎԱ։ Լէյտենանտ Կուլնէվը, բարձրանալով 700 մետր, շրջեց գործիքը, կանգնեցրեց մոտորը և թռաւ խլեխվայր, 200 մետրի վրա մոտորը գործել տուեց, ուղղեց գործիքը և աջողութեամբ իջաւ։ Ընկերները մատուցին արծաթէ նշան։

ԵԱՐՈՍԼԱՒԼ։ Երդուեալ ատենակալները դատեցին, որ Պրասօլովը կնոջը սպանել է անգիտակցութեան վիճակում։ Պրասօլովը ազատ է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մինսկի, Կոշնայի և Խարկովի գաւառներում անսովոր մրրիկներ են, որոնք խոշոր մեծաներ են պատճառում։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ։ Եկաւ դեսպան Պոկլէվսկի-Կոզլովը։

ՄՈՍԿՎԱ։ Բացվեց ճարտարապետների հինգերորդ համառուսական համագումարը։ Ներկայ են 400 հոգի։

Թռքախտի դէմ մաքառող սեկցիան բացեց առաջին սանատորիան «Սպիտակ Ծաղկի» օրվայ նուէրներով։

Ալէքսանդր III կայսրի թանգարանին յանձնված է Գիլինովի դանձը, որ վերաբերում է Եգէյեան կուլտուրայի յարաբերութեանին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՑԼ ԵՒ ԱՑԼԻՔ

Դատ Աբդիւլ Համիդի դէմ։— Այն օրից, երբ Աբդիւլ-Համիդը զրկվեց գահից, նրա նախկին հպատակները ամեն կերպ աշխատում են մի բան պակել նրա դիպած հարստութիւնից։ Վերջերս մի թիւրքուհի պահանջ է դրեց նախկին սուլթանի գոյքի դէմ, յենվելով այն բանի վրա, որ փաղիշահ եղած ժամանակ նա զրկեց նրան... կոյր աղիքից։ Բանը նրանումն է, որ Աբդիւլ-Համիդի դուստրերից մէկը լրջօրէն հիւանդացաւ ապէնդիցիտով, և բժիշկները գտան անդամահատութիւնը անհրաժեշտ։

Բայց սուլթանը վախենում էր սիրեցեալ աղջկան վտանգի ենթարկելուց և հրամայեց, ատուզութեան համար, սկզբում անդամահատել որևէ ուրիշ հիւանդ աղջկայ։ Ընտրութիւնը կանգ առաւ հիւանդ պառկած մի կնոջ վրա, որ տառապում էր կոկորդի հիւանդութիւնից։ Հիւանդին անդամահատեցին։ Նա ոչ միայն չը մեռաւ, այլ մինչև իսկ զգում էր իրան շատ լաւ։ Բայց և այնպէս, նա յանկարծ զղջաց, որ անդամահատութեան ենթարկվեց, և այժմ պահանջում է վարձատրութիւն, որ համապատասխան լինի Աբդիւլ-Համիդի կամայականութեամբ իր կորած մարմնի արժէքին...

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժամանակակից գիտութեան հայեցակէտից՝ հաստատված է, որ Օդոլը ամենալաւ դեղն է ատամների և բերանի համար։

(М. 179586/179694)

ԼՈՒՍ ՏԵՍԱԼ

Լեւոն Քալանթարի

„ԾԱՆՐ ԵՐԱԶ“

Պիէսը 4 գործողութեամբ։

Գինն է 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ «Гутенбергъ», Г. Галстяну.

(օ. մ.) 1155. 10—5

ԼՈՒՍ ՏԵՍԱԼ

„ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ“

Անեկդոտների և սրախօսութիւնների ու Օլլա Նասրէդդինի ընտիր առակների ժողովածու։ Գրքի երեսին այս նկարը մեծ գիրքով։ Գինն է 20 կոպ.։ Դիմել Թիֆլիսի հայ գրավաճառներին և կամ՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. А. Г. Есаяну։ Գրքի գինը և հանապարհի ծախսը 9 կոպ. մարկաներով ուղարկել առաջուց։ Գումարով ուղղողներին 100 հատը կէս գնով, այսինքն 50% զեղչ. 50 հատին 40% զեղչ. 25 հատին 30% զեղչ։ Ճանապարհածախսը գնողի վրա։ Գումարով ուղղողները պէտք է զրկեն կանխավճար, մնացեալը վերադիր վճարով։

(օ.մ.) 1047. 20—13

Առեւտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միքայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.

Տալիս են երեսեր անձերին մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Դարձեալ զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և արիզի Pigier գպրոցների ձեւով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են ըէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշուապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկան, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թղթանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսդիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Գայլչագրութիւն, (ամենավառ ձեռքի ուղղումն), արագագրութիւն. բ.) ոչ-պարտադիր. 1) **Օտար լեզուներ.** 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլոգրաֆիա (տեմնոգոն և ուր.) և 4) Առևտր. դիր. 1) **Օտար լեզուներ.** 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլոգրաֆիա (տեմնոգոն և ուր.) և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և դասդասա։ Ունկնդիրների թիւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարբարաբարաբարների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յուն նոյեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Դրագիրը և կանոնները վար